

Försvarspolitiskt seminarium Luleå (F21) 23 februari 2011

Landshövding, kommunalråd, mina damer och herrar.

Först vill jag tacka landshövdingen i sin egenskap av ordförande i Norrbottens regionala samverkansforum för försvarsfrågor för möjligheten att komma hit och tala vid detta försvarspolitiska seminarium.

Det är ett utmärkt initiativ från regionen och alla lokala parter att bjuda in till en diskussion mellan de viktigaste civila aktörerna i regionen; Länsstyrelsen, kommunerna, det privata näringslivet samt Försvarsmakten och övriga statliga aktörer om våra gemensamma utmaningar.

Jag kommer i mitt anförande att ge en bild av de förändringar som det svenska försvaret står inför och de behov som vi ser av ett gemensamt samarbete mellan samhällets olika delar för att den samhällsreform som Försvarsmakten nu genomför ska kunna förverkligas. Den samhällsreform som jag talar om och som är temat för dagen är förstas övergången från ett värnpliktsförsvar till ett frivilligt försvar och byggandet av en ny insatsorganisation.

Just nu genomför Försvarsmakten den största förändringen på drygt 100 år. Vi tillämpar inte längre värnplikten utan skapar ett insatsberett försvar baserat på frivillig rekrytering. Värnplikten tjänade oss väl och flera miljoner unga män och ett tusental kvinnor har genomfört värnplikt.

Men dagens värld är föränderlig och globaliseringen ställer samhället inför ständigt nya utmaningar. Denna skiftande värld påverkar självklart även den svenska Försvarsmakten. Det finns avsevärt färre rent militära hot idag, istället handlar det om mer sammansatta hot med ofta komplicerade orsakssamband, t.ex. IT-hot, ekonomiska förändringar, miljöproblem, terrorism och pandemier. Ett exempel på den snabba och oförutsägbara utvecklingen är de senaste månadernas händelseutveckling i Nordafrika, där en tunisisk grönsakshandlares självbränning leder till upplopp som leder till regimens fall inte bara i Tunisien utan sprids till flera andra länder. Utvecklingen i Tunisien och Egypten visar också de sociala mediernas betydelse.

Försvarsmakten befinner sig just nu mitt i ett intensivt omvandlingsskede där vi tagit flera steg mot införandet av en ny insatsorganisation, IO 14. Omvandlingen till ett insatsförsvar är driven av såväl omvärldsutvecklingen som kravet på en effektiv organisation. Dagens förband ska enligt statsmakternas beslut ha ökad tillgänglighet och användbarhet. Ett och samma försvar ska kunna användas hemma, i närområdet och längre bort. Detta ställer nya krav på oss eftersom ett insatsberett försvar innebär höga krav på **tillgänglighet och användbarhet** för både personal och materiel.

Omvärldsutvecklingen i kombination med Försvarsmaktens förändrade uppgifter, inklusive de ekonomiska realiteterna, ställer också nya krav på vår materielförsörjning. Insatsberedda förband måste ha materiel som är färdigutvecklad och som kan användas idag i en insatsmiljö som är betydligt mer diversifierad och som förändras snabbare än vad vi tidigare varit vana vid. Den måste uppfylla dagens operativa krav och ge ett fullgott skydd för våra soldater och sjömän. Vi beställer inte längre materiel som ska

läggas i mobiliseringsförråd, utan materielen ska oftast användas direkt för nationell övningsverksamhet eller i internationella insatser.

I slutet av januari ryckte den första frivilliga kullen rekryter in till den grundläggande militära utbildningen, GMU. Den genomförs under tre månader och efter genomförd och godkänd utbildning ges möjlighet till fortsatt anställning inom Försvarsmakten. Jag är övertygad om att Försvarsmakten kan erbjuda en rad spännande och utvecklande arbetsuppgifter för både kvinnor och män inom många olika områden och har behov av många olika kompetenser.

När reformen är **helt** genomförd, vilket beräknas ske 2018/2019, kommer vi att ha en försvarsmakt i vilken förbanden har kort beredskapstid, jämfört med tidigare beredskapstider på flera år.

Från och med 1 juli förra året har vi således ett försvar med anställda gruppbefäl, soldater och sjömän, s.k. GSS. När systemet är fullt utbyggt kommer merparten av dessa att vara **tillfälligt anställda, s.k. GSS/T** och vanligtvis tjänstgöra inom markstridskrafterna. De marina stridskrafterna och luftstridskrafterna kommer i hög grad att bemannas med kontinuerligt tjänstgörande gruppbefäl, soldater och sjömän, GSS/K. Dessa stridskrafter inriktas nämligen i första hand mot närområdesuppgifter och har därmed en högre beredskap än våra markförband.

Det är viktigt att poängtera att Försvarsmakten ställer samma krav på GSS/K och GSS/T. Förbanden med tillfälligt anställda ska kunna användas på samma sätt som de med kontinuerligt anställda. Skillnaden är att förbanden har olika insatsberedskap. För att upprätthålla och utveckla de tillfälligt anställdas förmåga, kommer dessa att tjänstgöra i Försvarsmakten med regelbundna intervaller.

Inom ramen för IO 14 finns också ett stort behov av reservofficerare med rätt kompetens. Vi kommer därför, redan i år, att inleda nyutbildning av reservofficerare. Vi kommer också att behöva rekrytera och ta till oss kompetens som finns hos de frivilliga försvarsorganisationerna.

Sammantaget innebär detta en ny situation och nya möjligheter för Försvarsmakten, men utgör givetvis också en stor utmaning. För att bemanningen ska fungera för alla personalkategorier är det nödvändigt med en dialog med alla övriga aktörer i det svenska samhället, såväl inom privat som inom offentlig verksamhet. Övergången till ett insatsförsvar med frivilligt tjänstgörande är en samhällsreform som berör oss alla. Försvarsmakten har förstås huvudansvaret för rekryteringen av soldater och sjömän, men denna måste ske i nära samverkan med övriga samhället.

Det finns bl.a. genom det samverkansforum som står som arrangör idag mycket goda och till del unika erfarenheter från Norrland. Av tradition har förtroendet och samverkan mellan det offentliga och det privata varit stort i den här regionen. Jag tror därför att det finns mycket goda förutsättningar att hitta regionala och lokala lösningar på de utmaningar vi har.

Det är en stor omställning för Försvarsmakten att aktivt gå ut och rekrytera gruppbefäl, soldater och sjömän där de flesta av dessa ska tjänstgöra några år hos oss. Vi rekryterar efter kompetens och måste nå ut till hela befolkningen oavsett religion, hudfärg eller kön.

Men en särskild utmaning för oss är att rekrytera fler kvinnor. Att vi efter snart 30 år inte lyckats få mer än cirka fem procent kvinnliga officerare är underkänt.

Vårt samarbete med Arbetsförmedlingen för att ytterligare bredda rekryteringsbasen utgör en viktig del i detta arbete. Det bör dock betonas att Arbetsförmedlingen inte ska anvisa arbete i Försvarsmakten, utan frivilligheten utgör grund för oss.

En annan viktig del är samverkan med kommunerna beträffande tillgång till bostäder för våra anställda, men även givetvis frågor som berör våra anställda och deras familjer som t.ex. tillgång till barnomsorg.

För att rekryteringen ska bli framgångsrik måste det finnas en lagstiftning som lägger grunden för den växeltjänstgöring mellan civil och militär yrkesutövning som kommer att bli aktuell för GSS/T. Försvarsmakten ser därför fram emot den lagstiftning som förhoppningsvis kommer att finnas på plats 2012 och som ger de tidvis anställda i Försvarsmakten skydd för sin huvudanställning. Försvarsmakten kommer dock redan under 2011 att på frivillig väg ge möjligheter för intresserade att teckna överenskommelser med Försvarsmakten om tidvis tjänstgöring.

Att ha tjänstgjort som soldat eller sjöman i Försvarsmakten under några år ska också vara ett bra avstamp för en fortsatt civil yrkeskarriär. Vi har därför inlett samtal med flera privata och offentliga arbetsgivare kring det civila meritvärdet och kring karriäralternativ. Och vi själva inom Försvarsmakten arbetar fortlöpande på hur vi kan öka det civila meritvärdet av att ha arbetat hos oss. Försvarsmakten har ju lång, och erkänd, erfarenhet av exempelvis ledarskapsutbildning, tekniskt kunnande och förmåga att lösa oväntade och/eller utmanande uppgifter under svåra förhållanden. Kompetenser som jag är övertygad om även är efterfrågade på den privata marknaden och även i andra offentliga verksamheter.

Ett insatsförsvar måste också ha tydliga mål för att kunna lösa sina uppgifter. Dessa uppgifter definieras i den nationella försvarsplanering som vi nu återupptagit. Som ni kanske känner till gjordes för tio år sedan en s.k. strategisk time out, den nationella försvarsplaneringen skedde i mycket liten omfattning. Detta berodde på ett antal faktorer, bl.a. på det då bedömda omvärldsläget. Den planering vi nu återupptagit sker i en ny omvärld med nya förutsättningar med ett insatsförsvar.

Inom ramen för den nya insatsorganisationen kommer vi under 2013 att inrätta fyra nya regionala staber. De regionala staberna ska samordna markterritoriell verksamhet och kunna leda de nationella skyddsstyrkorna (Hemvärnet). Staberna ska även samverka med civila och regionala myndigheter, en viktig uppgift inom ramen för den nationella försvarsplaneringen. Att arbeta tillsammans med civila myndigheter blir allt viktigare beroende på att samhället blivit alltmer sårbart och även mot bakgrund av den mer sammansatta hotbilden. När det gäller den geografiska lokaliseringen av dessa fyra regionala staber har Försvarsmakten ännu inte slutligt pekat ut vilka orter som dessa staber ska förläggas till.

Att rekrytera personal, få dem att stanna, att utrusta och öva förband, att genomföra insatser nationellt och internationellt kostar pengar. En långsiktig ekonomisk stabilitet och förutsägbarhet är nödvändiga för att genomföra IO 14 och för att skapa en försvarsmakt som långsiktigt klarar våra internationella åtaganden och kraven på

nationell förmåga både idag och imorgon. På lång sikt, dvs. bortom 2014, den period riksdagen ännu *inte* tagit ställning till, ser vi att den insatsorganisation vi nu bygger kommer att kräva ekonomiska tillskott om dess förmåga ska kunna bibehållas.

Vad beror det då på?

Först och främst vill jag understryka att Försvarmakten idag har balans och god ordning och reda i sin ekonomi. Igår lämnade Försvarmakten sin årsredovisning för 2010. Utifrån de resurser som Riksdagen ställt till förfogande så finns ett underutnyttjande på ca 900 miljoner kronor. Av det som Försvarmakten disponerat finns ett underutnyttjande på ca 200 miljoner kronor. Mellanskillnaden var medel som inte stod till Försvarmaktens förfogande, utan som stod till regeringens förfogande .

Försvarmakten har 2010 levererat den verksamhet som statsmakterna beslutat. Vi har också genomfört övningar i Försvarmakten i en omfattning som vi inte sett på många år.

Vi har god kontroll på Försvarmaktens ekonomi även innevarande år, dvs. 2011 men även 2012. Vårt budgetunderlag för 2012 lämnas in till regeringen den 1 mars, dvs. nästa vecka. För att förekomma en eventuell fråga så kan jag redan nu informera er om att Försvarmakten för åren 2012 inte föreslår några grundorganisationsförändringar. Detta innebär inte att vi inte måste fortsätta att rationalisera verksamheten i Försvarmakten.

Men: Vi vet att Försvarmakten under de kommande åren måste fatta beslut i många stora materielprojekt, t.ex. framtiden för vårt stridsflygsystem som har långtgående konsekvenser för Försvarmaktens ekonomi. Men det gäller inte bara stridsflygsystemet. Flera äldre materielsystem måste moderniseras eller ersättas med nya om vi ska behålla operativ förmåga i paritet med vår omvärld. Dessutom har nuvarande ekonomiska resurser och tillhörande materielbeslut, t.ex. nytt medeltungt helikoptersystem, inneburit att vi har skjutit investeringar i andra materielsystem framför oss.

Vi ser också att materiel slits och behöver bytas ut fortare när de används mer såväl i internationell tjänst som i övningar på hemmaplan. I ljuset av såväl omvärlds- som teknikutvecklingen kommer vi också med största sannolikhet att få ta ställning till behovet av helt nya förmågor och helt ny materiel. Detta är avgörande frågor för utformningen av Försvarmakten och som påverkar ekonomi och operativ förmåga.

Som bekant deltar Försvarmakten i en rad internationella insatser. Våra huvudsakliga insatsområden är 2011 Afghanistan och Kosovo. Under förra året hade Sverige också ansvaret på plats för den EU-ledda maritima operationen i Adenviken.

Sverige samverkar med 47 andra nationer inom ramen för ISAF som är en NATO-ledd operation på uppdrag av FN. Jag vill understryka det utmärkta arbete som våra soldater genomför på plats i Afghanistan tillsammans med soldater från 47 andra nationer under ofta svåra förhållanden. Föregående år var ett tungt år för oss där tre av våra soldater och en lokal tolk stupade i Afghanistan och flera soldater skadades allvarligt

Det är därför viktigt och nödvändigt att våra soldater fått ett brett stöd från Sveriges riksdag och regering för den uppgift de löser inom ramen för ISAF. I dagsläget ser vi att den svensk-finska styrkans verksamhet i området väster om Mazar e Sharif givit resultat, säkerhetsläget där har förbättrats. Samtidigt ser vi att motståndaren ökar sin styrka i vårt

PRT:s västra område. Således återstår mycket arbete innan säkerhetsläget i sin helhet kommer att förbättras i hela vårt ansvarsområde. Förbanden i denna region har förtjänstfullt bidragit till bemanningen av våra förband i Afghanistan.

Nyckeln till framgång i Afghanistan ligger i att komma tillrätta med korruption och bygga upp s.k. good governance i Afghanistan. Men detta kan inte ske utan att det finns en viss säkerhet – något som uppnås genom den militära insatsen. Det kommer att ta lång tid, varför det kommer att behövas långsiktiga civila biståndsinsatser, men också militärt utbildningsstöd under lång tid till de afghanska säkerhetsstyrkorna.

Förändringar längre bort från vårt land påverkar oss också direkt eller indirekt. Att Sverige haft ledningen av den EU-ledda operationen EUNAVFOR på plats i Adenviken är ett uttryck för att vi, tillsammans med andra, vill och kan bidra dels till att mattransporter från World Food Programme når Somalia, dels att försvåra piratverksamhet. Det senare är länkat till strävan att undvika friktioner i det ekonomiska flödet i en av världens viktigaste maritima farleder.

Krishanteringsoperationer förändras över tiden beroende på samhällsutvecklingen i insatsområdet, som t.ex. i Kosovo. Utvecklingen i Kosovo visar att det krävs långsiktighet och stor uthållighet vid en internationell insats. Efter snart 12 års svensk militär närvaro i Kosovo håller vi nu på och avvecklar Camp Victoria, arbetet ska vara avslutat under året. Idag bidrar Försvarsmaktens personal till uppbyggnaden av de kosovanska säkerhetsstrukturerna genom rådgivning. Kedjan säkerhet – utveckling har fungerat.

Just nu och fram till halvårsskiftet har Sverige ansvaret för en av EU:s snabbinsatsstyrkor - NBG 11. En sådan snabbinsatsstyrka ska efter enhälligt beslut av EU kunna sättas in med kort varsel för att vara på plats där det behövs. Inom NBG 11 samarbetar vi med Finland, Norge, Estland, Irland och Kroatien. NBG 11 är ett konkret exempel på det svenska engagemanget för EU:s gemensamma säkerhets- och försvarspolitik.

Ett samarbetsområde med växande potential är det nordiska försvarssamarbetet. Detta är en nödvändighet för mindre länder för att uppnå högre effekt trots minskande resurser kombinerat med ett ökat internationellt intresse för Östersjö- och Barentsregionerna. Den ekonomiska krisen har i många länder inneburit oförändrade eller minskade försvarsanslag. Nationella ståndpunkter måste omprövas för att hitta mer rationella sätt att producera förmågor. Inom ramen för det nordiska samarbetet NORDEFECO, där Sverige under 2011 är ordförandeland, studerar vi vilka områden som kan utvecklas på längre sikt och ge rationaliseringsvinster.

Samarbetstanken inom NORDEFECO har inte minst bäring på den nordiska samverkan som sker här på Nordkalotten. Stoltenberggrapporten visar också att många av de gemensamma säkerhetspolitiska utmaningar som de nordiska länderna identifierat återfinns i nordområdena. Utmaningarna är oftast inte av renodlat militär karaktär, utan avsevärt mer sammansatta. Jag tänker då på de potentiella hot som den känsliga miljön i de arktiska områdena står inför. För att förebygga eller hantera en fartygskatastrof i Ishavet eller Barents Hav kommer det att krävas betydande civil-militär samverkan.

Norrland har alltid varit och kommer även fortsättningsvis under överskådlig tid att vara en viktig geostrategisk region. Det gamla Fo 67 stod verkligen mitt i en tänkt frontlinje.

Och Nordkalotten och Barentsområdet har åter hamnat allt mer i fokus i de senaste årens geostrategiska resonemang. Detta beror inte minst på de energifyndigheter som bedöms finnas i Barentsområdet, men också på klimatförändringarnas påverkan på farbarheten genom Nordostpassagen. Detta är frågor som med största sannolikhet kommer att vara på radarskärmen under lång tid framöver och på ett eller annat sätt påverka Försvarmakten.

För att sammanfatta:

Försvarmakten har en rad stora utmaningar framför sig. Mycket kraft läggs nu på att få insatsorganisationen 2014 på plats samtidigt som vi har en ständigt föränderlig omvärld – både i närområdet och längre bort – som vi har att förhålla oss till.

De kommande åren blir intensiva och spännande. För att vi ska lyckas genomföra den samhällsreform som övergången till ett insatsförsvar byggt på frivillighet är, behöver vi samverka med alla andra aktörer i samhället och även få igång ett brett offentligt samtal om försvars- och säkerhetspolitik. Här har vi alla en roll att spela!

Försvarmakten ser fram mot en fortsatt dialog med alla övriga aktörer i det svenska samhället, såväl inom privat som inom offentlig sektor för att det nya frivilliga bemanningssystemet ska fungera. Vi går nu in i en plan med syfte att föra en aktiv dialog med samhällets olika aktörer. Allt kommer inte att vara klart på en gång. Vi knackar loss en sten, justerar och sätter tillbaka.

Den samverkan som måste ske ska se till så att frågor om boende, arbetsmarknad för medföljande, frågor från arbetsgivare stöts och blöts på ett systematiskt sätt mellan nyckelaktörerna kring Försvarmakten i regionen.

Jag är övertygad om att vi gemensamt kommer att lyckas med uppgiften.

Tack för uppmärksamheten.